

CÂTEVA PSEUDODERIVATE DIN LEXICUL DIALECTAL

IULIA MĂRGĂRIT

1. Sub cuvântul-titlu anunțat, am grupat câțiva termeni discutabili din punctul de vedere al creării. Ei aparțin, majoritar, vocabularului dialectal, cel puțin ca punct de plecare, unii, mai apoi, fiind preluați de dicționare. Acestea din urmă, cum este DLR, de pildă, în cazurile date, sub aspectul originii, în paragraful rezervat etimologiei, indică analize specifice derivării. Întrucât soluțiile menționate nu ni se par convingătoare, în cele ce urmează, prezentăm câteva situații de acest fel și „contrapropunerile” corespunzătoare.

2. **Domnar.** Cu înțelesul „boier”, termenul este cunoscut în aria nord-vestică a dacoromânei (v. DLR s.v.). După același dicționar, *domnar* reprezintă un termen popular, deși este atestat exclusiv pentru Maramureș, în numai trei surse (Bud, P.P., 44, Bârlea L.P.M., DR, IV, 1038)¹ și, exclusiv, pentru secolul trecut: *Celuit-o* [= a înșelat-o], *celuit*, / *Un fecior de cărturar*², / *Pe o fată de domnar* (Bârlea, L.P.M., I, 49). Ca mod de formare, DLR menționează analiza *domn* + suf. *-ar*, poate în virtutea posibilității de separare a celor două elemente: baza nominală și sufixul *-ar*. Obiecția fundamentală pe care o avansăm se datorează faptului că între termenul primar și cel secund nu există deosebiri de sens, căci ambii semnifică „boier, stăpân”: *Când a fost Horia-mpărat*, / *Toți domnii* [= boierii, grofii] *s-au desculțat* (*Folclor transilvan.*, I, 14). *Horia bea la crășmă-n deal*, / *Domnii* [= nobilii] *fug toți din Ardeal* (Odobescu, *Scrieri*, III, 553). *Avram Iancu, spaima domnilor* (Isac, *Opere*, 276)³. În afara aceluiași semantism, numele primordial și cel creat ulterior mai prezintă o trăsătură comună: după DLR, și *domn* constituie, de asemenea, un termen popular. Conform situației prezentate, în condițiile suprapunerii semantice *domn* / *domnar*, nu poate fi vorba de derivare propriu-zisă⁴

¹ La acestea, adăugăm, tot pentru aceeași zonă, Bârlea, *Antologie*, Bud P.P. (cu încă o atestare), *Folclor Maram.*, *Gl. regional*, Papahagi 1925.

² Cu siguranță, este vorba de o modificare a originalului, confirmată în Bârlea, I, 35 (*apud* Al. I. Amzulescu, *Balade populare românești*, 1964, 218), care figurează în versurile: *Fată de domnar*, / *Celuită d-on corturar*. Substituția de paronime, de altfel, explicabilă în cazul de față, rămâne în afara interesului nostru, întrucât nu afectează demonstrația pe care ne-am propus-o. De aceea, ne-am limitat la semnalarea inadvertenței.

³ Fragmentele ilustrative sunt preluate din DLR.

⁴ Claudia Tudose, *Derivarea*, 278, consideră *domnar*, *nume de agent în -ar din subclasa celor în care derivatul este sinonim cu baza*, observație de care ne delimităm parțial, reținând remarca

și, prin urmare, nici de implicarea unui formant activ, căci aportul acestuia este nul. Relația *domn – domnar* relevă două sinonime, diferențiate formal printr-un augment omonim cu particula derivativă: *-ar*. Ne fiind motivată, derivarea nu poate explica formarea cuvântului. Conturarea acestuia s-ar putea datora altor cauze, contextului, de pildă, ca în următorul exemplu: *Un zglotariu* [= zlătar, țigan] și-a celuit, / Tot un fecior de zglotariu / Pe o fată de domnariu / De domnariu de cei mari (Bud, P.P., 15). Dată fiind poziția celor doi termeni marcați grafic, de elemente terminale în două versuri succesive, din necesități de rimă⁵, se impunea, nu numai identitatea silabică a acestora (= în potențiala variantă primitivă *zglotariu / domn*), ci și a tranșei finale. În acest fel, înțelegem remodelarea numelui *domn*, favorizată de posibilitatea atașării secvenței necesare în cazul citat, corespunzătoare formantului *-ar*. Sunt situații când aceasta face parte dintr-o silabă finală, fără a fi particulă derivativă. Detaliul nu are importanță, deoarece, pentru scopul urmărit, identitatea sonoră, indiferent de statutul gramatical al particulei, realizează muzicalitatea necesară: *Codrile cu frunza lată, / Pice bruma nu te bată [...] / Gerul nu te prăpădească, / Că ești casă românească / Voinicii să se scutească / De domnari și de jendari / Și de alți căpăi mai mari* (Bud, P.P., 44). Chiar și în condiția de rimă internă, când termenul influent nu constituie un derivat (*jandar*[m]), modificarea are loc, fapt din care putem deduce caracterul nonderivativ al procesului. Preluarea secvenței *-ar*, omonimă cu o particulă derivativă, pentru atașarea la numele simplu poziționat simetric în structura versificată, corespunde decăderii acesteia de la statutul de sufix la acela de augment (v. *supra cărturariu, zglotariu*, iar *jendar* este asimilat derivatelor, datorită secvenței terminale). F. Hasan 1979, 166 remarcă faptul că *pe lângă derivatele cu sufixe „adevărate” și cuvinte cu derivate „false” și chiar formații în care sufixul este substituibil cu o tranșă finală nederivativă, există și cazuri când un derivativ nu e întotdeauna [...] fie „fals”, fie „adevărat”, ci uneori „fals”, alteori „adevărat”*. La textele cu rimă, prezența „adaosului” asigură, exclusiv, eufonia celor două versuri, fără să modifice semantic baza augmentată. De aceea, noul termen, cu o structură extinsă, nu

---

asupra sinonimiei dintre cuvântul simplu și cel cu augment, dar în alți termeni. Menționăm faptul că și Finuța Hasan 1979, în recenzia cărții citate (SCL, XXX, 168), atribuie același calificativ termenului în discuție, dar și altora la fel de discutabili (v. *infra*), obiecțiile autoarei îndreptându-se în altă direcție: *Curioasă apare și înglobarea la numele de agent a unor derivate despre care se spune că sunt sinonime cu baza, baza nefiind nici ea nume de agent: domnar „boier”, stolnicar „stolnic”, văduvar etc. (p. 278). L. Ghergariu 1961, 462, în recenzia asupra volumului *Gl. regional* de V. Arvinte, D. Ursu, M. Bordeianu din CL, VI, 2, 461–464, susține un punct de vedere similar în legătură cu termenul în discuție: *Lemnar, cu sensul de „șoporon unde se țin lemne”, e dat ca derivat de la lemn cu sufixul -ar, în schimb cuvântul lingunar „cutie în care se țin lingurile” nu are dată etimologia. La fel sunt tratate și colțar, domnar, drodar.**

⁵ Afirmția Clădiei Tudose, *op. cit.*, 187, privind încadrarea lui *domnar* între puținele derivate a căror folosire s-ar putea explica prin necesitățile rimei, am amenda-o substituind *folosire* prin *creare*.

constituie decât un pseudoderviat. Că lucrurile s-au petrecut întocmai, respectiv, argumentul pentru o astfel de ipoteză, l-ar putea oferi unele formații similare, identificate în creații de aceeași factură, adică în versuri culese din aceeași zonă: *Pe cel vârvuț de muncel [...] Trecuși tri păcurărei! / Cei mai mari is veri primari, / Cel mai mic îi străinar* (Folclor Maram. 95/109). Crearea contextuală a termenului *străinar* se explică într-un mod asemănător, prin presiunea și atracția versului anterior, mai precis a lexemului *primar*. Pentru realizarea rimei, *primar* impune un cuvânt cu aceeași tranșă finală în structura cuvântului simetric.

Muzicalitatea versurilor astfel realizată, prin termenii de încheiere ale acestora, a constituit o exigență atât de importantă, încât s-a exercitat aceeași atracție chiar asupra unor elemente deja angajate în rimă internă: *Sus în vârvu muntelui, / Su[b] crucița bradului, / Era tri păcurărei, / Cu oile pângă ei [...] / Cei mai mari și-s veri primari, / Cel mai mic îi streinic* (*ibid.*, 108/94). În urma exigenței de satisfacere a rimei externe se poate constata modificarea produsă: *Pe cel vârvuț de muncel, / Florile dalbe, / Trecuși tri păcurărei. / Cei mai mari is veri primari, / Cel mai mic îi străinar* (*ibid.* 109/95). Formație inedită și circumstanțial-contextuală, nepreluată de dicționare, *străinar* a rămas, probabil, în stadiul unei atestări unice. În schimb, *domnar* a dobândit autonomie, desprinzându-se din limitele constrictive ale versificației rimate. În acest sens, prezența termenului, în afara relației simetrice impuse de rimă, o putem considera drept context diagnostic: „Fă-te, turcuț, ce te-oi face!” „— M-oi face o ruj-albastră / La **domnari** pe cea fereastră!” [...] / „Fă-te, mândră, ce te-i face, / Că și eu încă m-oi face, / M-oi băga la cei **domnari**, / N-oi cere altă simbrie, / Ca ruja să mi-o dea mie” (Papahagi 1925, 94/45). Și mai convingătoare, în aceeași direcție, sunt textele în proză, înregistrate la date diferite, în cadrul cărora reperăm termenul amplificat, dar în afara oricărei relații simetrice: *La **domnari** pare-le rău că s-o dus ungurii de-aici, că amu nu-i barță [= impozit], nu-i nimica. De când o zinit rumâni o picat aeste de-atunci* (*ibid.*, 174/DLXI). *Zmău s-o ținu[t] tare, c-o fo[st] cinsprece capuri amu. Când o ieșit afară [...] răgnit-o de și împăratu o picat ... de pe scaun di-aco[lo], s-o spăricit toți, câți **domnari** o fo[st] acolo, tăț s-o spăriet* (Bârlea, *Antologie*, I, 375). Asemenea contexte atestă autonomia termenului astfel modelat, cu alte cuvinte, intrarea sa în uz necondiționată de prezența unor elemente de sprijin, cu rol hotărâtor, exclusiv pentru perioada de început.

3. Stolnicar. Termenul, absent din dicționare, la nivelul graiurilor muntenești, face parte din lexicul specializat al nunții și reprezintă, ca origine, o „extensiune” a mai cunoscutului *stolnic*⁶. Acesta din urmă, la rândul lui, aparține terminologiei specializate a curții domnești din epoca feudală, ieșind din uz odată cu perimarea realităților astfel denumite. Preluarea termenului în protocolul nunții țărănești a constituit modalitatea de supraviețuire prelungită în cadrul

⁶ „Titlu dat în Evul Mediu, în țările române, boierului care se ocupa de masa domnului și, uneori, îl servea, gustând înaintea acestuia mâncărurile, spre a dovedi că nu sunt otrăvite și care avea grija aprovizionării curții domnești, a depozitelor cu alimente; boier care avea acest titlu” (v. DLR s.v. 1.).

palierului dialectal. Astăzi „învechit și popular”, *stolnic* desemnează „persoana care face invitațiile, conduce alaiul, pregătește și servește masa, toarnă băutura în pahare sau are alte atribuții la nunți, ospete” (v. DLR s.v.). De aceea a pătruns și se păstrează în textele orațiilor de nuntă: *Unde-i stolnicul de casă, / Cu bun răspuns să ne iasă?* (Sevastos, *Nunta*, 121). Materialele dialectale culese din aria sudică a dacoromânei, în ultimul timp, atestă cursul și actualitatea termenului în toate provinciile componente: Oltenia (AFLR, pct. 900, 904, 908); Muntenia (AFLR: pct. 733, 735, 746, 748, 751; TDM III, pct. 837, 838, 847); Dobrogea (AFLR: pct. 881, 886, 898). Atribuțiile persoanei cu această denumire, rezultă clar din textele culese: *Vine un stolnic cu plosca cu vin, invită și pe vecini [...] Dacă ești stolnic, te duci să dai omului o mână de ajutor* [la pregătirea și desfășurarea nunții] (pct. 886).

În același lexic specializat al nunții, alături de *stolnic*, a apărut un termen inedit: *stolnicar*.

Textele demonstrează și în acest caz, sinonimia dintre termenul primordial și termenul secund⁷: *Și ... vine, și ginerele are doi băieți, care se cheamă stolnicari. Și merg după braji. Și aduce opt braji: doi la mireasă, doi la ginere, doi la naș* (TDO, pct. 901, Căineni, Vâlcea, 2). *Înainte, când m-am căsătorit eu, veneau la fedeleș⁸ numai stolnicari* (pct. 671, Boișoara, Vâlcea – DGS, III, s.v.). Remodelarea *stolnic* > *stolnicar*, cu rezultatul evident, dezvoltarea unui cuplu sinonimic „intrafamilial”, se explică prin atracția sau sub presiunea altor termeni din vocabularul specializat al nunții: *brădar* „flăcău care poartă bradul la nuntă” (v. DGS, I, s.v.), *călțunar* „persoană care ajută la masa pentru nuntă, care poartă darurile pentru mireasă etc.” (*ibid.*); *nuntari* „rude ale mirilor care ajută la pregătirea și desfășurarea nunții” (v. DGS, II, s.v.). Termenii enumerați, derivate, ca mod de formare, au atras un termen simplu, care, în mod analogic, a primit derivativul ca o marcă strict formală, golită de sens. Față de *brădar* „flăcău, purtător al bradului la nuntă”, *călțunar* „purtător al călțunilor”⁹, *nuntar* „participant activ la nuntă ...”, prin *stolnicar* < *stolnic* se realizează uniformizarea structurală a termenilor. În plus, mai adăugăm încă un factor: *în limba populară, derivatele sunt preferate cuvintelor simple, nederivate, din limba literară, ceea ce mărește considerabil prezența sufixelor, cât și a temelor cu care acestea intră în relație* (Tudose, *Derivarea*, 180). În acest fel, se explică tendința de a lărgi categoria derivatelor prin cuprinderea de pseudoformanți și de pseudoderivate.

4. Tăbăcăr. Cu înțelesul „persoană specializată în tăbăcitul pieilor; argășitor”, *tăbăcar* figurează în majoritatea dicționarelor cu etimologia *tabac* + suf. *-ar*. Baza derivativă indicată, semnificând ea însăși „tăbăcar”, constituie, în momentul de față, un termen învechit (v. DLR s.v. 1.). Dacă lucrătorul specializat s-a numit

⁷ Preluat din TDO, 2, *stolnicar* este interpretat de Claudia Tudore, *Derivarea*, 280 ca și *domnar* (v. Nota 2), adică integrat în seria derivativului.

⁸ „Petrecere organizată în seara dinaintea nunții, la casa miresei” (v. DGS, II, s.v.).

⁹ [la mireasă] „Ciorapi de mătase albă, cu flori și mărgăritare” (v. DA s.v. *călțuni*).

tabac, împrumut din limba turcă (*tabak*), apare întrebarea firească de ce a fost nevoie să se creeze un derivat și, mai ales, de la aceeași temă. După toate probabilitățile, modificarea formală nu prezintă motivație semantică.

La baza creării derivatului presupunem analogia termenului preexistent (*tabac*) cu derivate în *-ar* din aceeași sferă de referință. Dacă avem în vedere faptul că *tabac* definește meseriașul care pregătește materia primă pentru *blănar* și *cojocar*, atunci putem accepta atracția analogică exercitată de formațiile citate asupra vechiului împrumut din limba turcă. Posibilitatea de interacțiune a termenilor menționați a fost favorizată de coexistența simultană a acestora, fiind atestați în Anon. Car. (v. DA s.v. *blănar*, *cojocar*; DLR s.v. *tabac*). Secvențe ca: *Făcând cercetare asupra breslei cojocarilor și blănarilor* (a. 1801, v. DA s.v. *cojocar*), într-o potențială variantă extinsă cu includerea *tabacilor* în enumerare, ar fi putut determina derivarea analogică cu rezultatul *tăbăcar*. În acest mod, s-a realizat o anumită regularizare terminologică în lexicul profesional din punctul de vedere al structurii unor unități: *blănar*, *cojocar*, *tăbăcar*. Cu timpul, derivatul dobândește credibilitate prin posibilitatea înscrierii în seria derivatelor în *-ar*, definind „nume de meseriaș” (*fierar*, *plugar*, chiar *argăsar*, din același domeniu de referință etc.), iar *tabac* își restrânge tot mai mult aria de răspândire. Ultima atestare a termenului, după DLR, provine din *Povestea vorbei II*, 52/11 de Anton Pann: *La tabaci cine muncește / Pielea i se tăbăcește*.

5. Tobașar figurează în dicționare cu următoarele explicații etimologice: DLR: *tobaș* + suf. *-ar*; CADE: ung. *dobos* + *-ar*; SDLR: din mai vechiul *dobosar*, infl. de *tobă*, după magh. *dobos*; DEX cf. magh. *dobos*. Semantismul termenului, după DLR „persoană care bate *toba* (într-o orchestră sau într-o fanfară), (învechit și regional) *tobaș*”, indică ceea ce se menționează și în paragraful rezervat etimologiei și din care rezultă clar ordinea și vechimea termenilor. După DLR, până la atestarea *tobașar* din 1701, cuvântul uzual era *tobaș*, derivat intern (*tobă* + suf. *-aș*). Întrebarea firească ar fi de ce a fost nevoie de un termen nou, mai precis, un alt *derivat*, creat prin suprasufixare. Ca și în cazul *domnar*, răspunsul l-am putea găsi în materialele dialectale. Într-un text cules din Ștefănești, Vâlcea, de T. Bălășel, apare următorul context: *La podul cu zalele, / Răsărit-a soarele! / Nu mi-e soare răsărit, / Ci mi-e neica-mpodobit, / Cu podoabe de argint, / Cu mâinile-n pozunar, / Cu doisprece lăutari / Și cu șease toboșari* (Șez., I, 291). Situația semnalată pentru cazul discutat mai sus, *domnar*, se repetă: aceeași exigență a rimei care reclamă un anumit tip de structură (real ori potențial: v. *supra jendar*), aici pentru *lăutari – tobași*, comun tranșelor finale din două versuri succesive, pentru a asigura armonia sonoră a textului. Totodată, pentru ca modificarea să fie pe deplin motivată și credibilă, termenii implicați, cel activ și cel pasiv, aparțin aceluiași domeniu de referință: *zlotar(iu)*, *cărturar*, *jandar*, *domnar(iu)*, căci evocă viața socială și categorii proprii acesteia: *lăutari* și *toboșari* reprezintă denumiri de muzicanți, în funcție de instrumentul specific. Sintagma *cu doisprece lăutari*, structurată din numeral + nume este completată cu o sintagmă cu structură identică,

în cadrul căreia *tobaș* va fi amplificat cu particula lipsă: *-ar(i)*. Și în acest caz, (supra)sufixarea se definește ca o modalitate de amplificare a unui termen aflat în poziția de rimă, dar insuficient structural. Cazul atestat în Vâlcea la sfârșitul secolului al XIX-lea este confirmat într-o culegere din prima jumătate a veacului următor în același ținut: *Foaie verde de măr dulce, / Sui, Mărie,-n deal la cruce, / De vezi neica cum se duce [...] Cu doisprece lăutari, / Cu cinsprece toboșari, / Cu douăzeci de vuvari* (Ciauşanu, *Vâlcea*, 81/449). De această dată, contextul influent, construit simetric din trei versuri terminate cu structuri identice, din punctul de vedere al sunetelor de încheiere, *lăutari, toboșari, vuvari*, a sporit în intensitate, în sensul că presupusa modificare *tobaș* > *toboșar* a devenit inevitabilă. Regularizarea numelor citate în enumerare prin crearea unui nou termen augmentat, a cărui impunere nu întâmpină dificultăți, ci, dimpotrivă, are la bază sprijinul unor derivate (pre)existente. Un argument evident care probează fixarea termenului amplificat este infiltrarea acestuia în repertoriul numelor de instrumentiști, în detrimentul primitivului rămas în lexicul dialectal, prin restrângere de sens: 1. „crainic care comunică vești de interes obștesc în comunitățile sătești” (*Duminica, primăria vestei prin dobașul satului* – Agârbiceanu, P.M., 130 în DLR); 2. „colindător care, în cadrul sărbătorilor de iarnă, umblă cu *toba* sau cu *buhaiul*”: *Pe unde colindătorii au și dobe, dobașii au grijă să-și caute din vreme doba* – Pamfile, *Crăciunul*, 38). În limba standard, în prezent, are curs, exclusiv, termenul secund, creat ulterior, prin extensiunea corpului fonetic: *Pe sub teii înfloriți, un grup de lăutari, cu toboșarii înaintea, precedând o masă amorfă de țărani ce purtau lozinci scrise cu cretă pe scânduri proaspăt geluite ...* (D.R. Popescu, *Podul de gheață*, 1982, 323). Am putea observa că, la acest nivel, *toboșar* a preluat integral semantismul primitivului, fiindcă a substituit și *tobaș* (*dobaș*) „crainic” ori „colindător”: *Din tinerețe ... a fost toboșar municipal* (Caragiale, *Opere*, II, 52). Când T. Pamfile evocă colindatul pe la casele marilor boieri de odinioară, practicat de către lăutarii vestiți din partea locului („profesioniști”), probabil nu întâmplător folosește noul termen, ci tocmai pentru că acesta s-a impus ca nume de instrumentist: *Tot asemenea făceau lăutarii, toboșarii, flautiștii, colindând în cete toată noaptea următoare cu lanterne pe la casele boierilor celor mari* (Pamfile, *Crăciunul*, 19). Cât privește, remodelarea *toboșar* < *tobaș* + suf. *-ar* nu ridică probleme deosebite pentru demonstrație, fiind vorba de modificări fonetice. Pentru credibilitatea explicațiilor de mai sus și pentru plauzibilitatea modelării *toboșar*, adăugăm un caz similar, atestat în graiul românilor timoceni din Bulgaria. Este vorba de *gaidargiu* „cimpoier”, aparent formație sufixată cu analiza *gaidar* + suf. *-giu*. În realitate, *gaidar* < bg. *гайдар* reprezintă el însuși un derivat, împrumutat ca atare din limba de origine, dar și cu posibilitatea interpretării în graiurile românești unde a pătruns, deopotrivă, și bg. *гайда* > *gaidă* „cimpoi”: *Să lua gaidă să le cânte și toată ziua cânta [...] gaidă-i zicem noi, voi îi ziceți ciumpoi. Atunci erea gaidargii mulți* (Valea Dunării, 208). Derivatul comun în bulgară și în română [-ar] favorizează recunoașterea

derivatului căruia i se atașează un nou sufix sub influența altui termen din aceeași sferă de referință: *bandagiu* < bg. *бандаджия*. *Multe [h] ori sunt, ama altili n-au lume [= nume], le jucăm așa după bandagii, cum cântă* (Nestorescu, *Glosar* s.v.). *Mai-nainte avea bande [= tarafuri] satu, bandagii, toate-alea, și ieșea la Paști trei zile ... cântă dăpă nămiezi pe la ceasu trei-patru ieșea și cânta până la nouă-zece-unsprezece* (Valea Dunării, 263).

6. Elementele lexicale (*domnar, stolnicar, tăbăcar, toboșar*) pe care le-am grupat sub un singur termen, *pseudoderivate*, au în comun câteva trăsături:

- formal, relevă aceeași tranșă terminală *-ar*;
- analiza tranșei menționate arată faptul că termenii discutați nu s-au creat prin *derivare propriu-zisă*, ci după modelul altor cuvinte fie din aceeași sferă de referință *stolnicar, tăbăcar*, pe de parte, *brădar, călțunar, nuntar, blănar, cojocar*, pe de altă parte, fie antonime: *domnar* față de *corturar, zlătar*, fie sinonime *toboșar – lăutar*;

- particula atașată nu are valoare de sufix, rămânând numai un adaos strict formal, mimetic, care regularizează structural termenii aflați în proximitate, prin context (creație în versuri), prin domeniul de referință comun (nunta, v. *stolnicar*; prelucrarea pieilor, v. *tăbăcar*; muzica, v. *toboșar*);

- anularea valorii sufixale a particulei, atunci când aceasta este reală, se datorează bazei derivate, incompatibilă cu formantul în cauză și, în consecință, și cu derivarea. Incompatibilitatea bază/formant are ca explicație semantismul bazei, termen simplu (*domn*) ori derivat, în limba de origine: *stolnic*, sau în limba română: *tăbăcar, tobaș* (pentru ultimul preluăm poziția DLR de a-l considera creație internă și nu împrumut din maghiară), care nu tolerează derivativul, anulându-l ca sens, amplificarea efectuată ducând la redundanță;

- în consecință, remodelați prin extensiunea corpului fonetic tip „derivare” termenii astfel amplificați, devin sinonimi cu propriile baze. Relația sinonimică astfel creată, este circumscrisă aceleiași familii lexicale al cărei nucleu îl reprezintă baza;

- în aceste condiții, am fi putut denumi *domnar, stolnicar, tăbăcar, toboșar* drept *formații analogice*. Întrucât trei dintre ele au fost înregistrate în dicționare, iar cel de al patrulea într-un studiu de specialitate (Claudia Tudose, *Derivarea*) și calificate deja „derivate”, pentru a ne disocia, le denumim *pseudoderivate*. Create după principiul derivării, ele reprezintă cuvinte noi numai parțial, sub aspectul formei, devenind sinonime ale cuvintelor primare. Apariția acestora arată, încă o dată, că limba este un organism viu, că în procesul de comunicare, creativitatea vorbitorilor este imprevizibilă, iar regulile sunt încălcate, în virtutea exigenței acestora;

- cât privește repartiția termenilor prezentați, putem observa că într-adevăr, „aceștia sunt atestați într-o anumită zonă lingvistică” (Tudose, *op. cit.*, 280): *domnar*, în partea nordică, *stolnicar*, în partea opusă, cea sudică, iar *toboșar*, specific, pentru început, aceleiași arii nordice se generalizează prin preluare în limba standard, ca și *tăbăcar*. Impunerea acestora din urmă se explică prin

necesitatea numelui de muzicant corespunzător instrumentului respectiv ori de muncitor pentru tăbăcitură, ca termeni unici. În timp ce *domnar* și *stolnicar* dublează bazele respective, *tăbăcar* și *toboșar*, s-au fixat și s-au răspândit în consecință, prin preluare în limba standard, în detrimentul termenilor primordiali în restrângere progresivă evidentă, după cum atestă DLR.

Cât privește originea termenilor discutați, dicționarele ar trebui să indice „formație analogică: cf. ...” pentru a evidenția caracterul lor nonderivativ.

ABREVIERI

AFLR	<i>Arhiva fonogramică a limbii române</i> a Institutului de Lingvistică „Iorgu Iordan – Al. Rosetti”.
Bârlea, L.P.M.	Ion Bârlea, <i>Literatură populară din Maramureș</i> , [Vol.] I–II, [București], Editura pentru Literatură, 1966.
Bîrlea, <i>Antologie</i>	Ovidiu Bîrlea, <i>Antologie de proză populară epică</i> , vol. I–III, București, 1966.
Bud, P. P.	Tit Bud, <i>Poezii populare din Maramureș</i> , adunate de ..., București, 1908.
CADE	I. - Aurel Candrea – Gh. Adamescu, <i>Dicționarul enciclopedic ilustrat</i> . Partea I: <i>Dicționarul limbii române din trecut și de astăzi</i> de I.-Aurel Candrea. Partea II: <i>Dicționarul istoric și geografic ilustrat</i> , de Gh. Adamescu, București, Editura Cartea Românească, [1926–1931].
Ciașanu, <i>Vâlcea</i>	G. F. Ciașanu, G. Fira și C. M. Popescu, <i>Culegere de folclor din jud. Vâlcea și împrejurimi</i> , cu un glosar, București, Editura Cultura Națională, 1928.
CL	„Cercetări de lingvistică”, Cluj(-Napoca), 1956–1993.
DA	Academia Română, <i>Dicționarul limbii române</i> , București, 1913–1948.
DEX	Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan”, <i>Dicționar explicativ al limbii române</i> , ediția a II-a, București, Editura Univers Enciclopedic, 1986.
DGS, I–III	<i>Dicționarul graiurilor dacoromâne sudice</i> , volumul I, Literele A–C; volumul II, Literele D–O; volumul III, Literele M–Z, de Ion Ionică, Maria Marin, Anca Marinescu, Iulia Mărgărit, Teofil Teaha, București, Editura Academiei Române, 2009, 2010, 2011.
DLR	Academia Română, <i>Dicționarul limbii române</i> (DLR). Serie nouă, București, Editura Academiei, 1965 și urm.
DR	„Dacoromania”, Cluj, 1921–1948.
<i>Folclor Maram.</i>	<i>Antologie de folclor din județul Maramureș</i> , Vol. I. <i>Poezia</i> , redactor responsabil Ion Chiș Ster, Baia Mare, Asociația Etnografilor și Folcloriștilor din județul Maramureș.
<i>Gl. regional</i>	V. Arvinte, D. Ursu, M. Bordeianu, <i>Glosar regional</i> [București], Editura Academiei, [1961].
Nestorescu, <i>Glosar</i>	V. Nestorescu, <i>Românii timocenii din Bulgaria</i> . Glosar dialectal, București, București, Editura Academiei Române, 2011.
Pamfile, <i>Crăciunul</i>	T. Pamfile, <i>Sărbătorile la români. Crăciunul</i> . București, 1914 (Academia Română. Din viața popurului român. Culegeri și studii XX).
Papahagi 1925	Tache Papahagi, <i>Graiul și folclorul Maramureșului</i> , București.

SCL	„Studii și cercetări lingvistice” [București], Institutul de Lingvistică din București. Anul I (1950), ș. u.
SDLR	August Scriban, <i>Dicționarul limbii românești (etimologii, înțelesuri, exemple, citațiuni, arhaizme, neologisme, provincializme)</i> . Edițiunea întâia, Iași, 1939.
Sevastos, <i>Nunta</i>	E. Sevastos, <i>Nunta la români</i> , Studiu istorico-etnografic comparativ. București, 1889.
Șez.	<i>Șezătoarea</i> . Revistă pentru literatură și tradiții populare, Fălticeni. Anul I, 1892 ș. u.
TDO	<i>Texte dialectale. Oltenia</i> , publicate sub redacția lui Boris Cazacu, de Cornelia Coțuș, Galina Ghiculete, Maria Mărdărescu, Valeriu Șuteu și Magdalena Vulpe, București, 1967.
Tudose, <i>Derivarea Valea Dunării</i>	Claudia Tudose, <i>Derivarea cu sufixe în româna populară</i> , 1978. <i>Sărbători și obiceiuri</i> . Răspunsuri la chestionarele <i>Atlasului etnografic român, Românii din Bulgaria</i> , volumul II. <i>Valea Dunării</i> , coordonator Emil Țârcomnicu, București, Editura Etnologică, 2011.

SUR QUELQUES PSEUDO-DÉRIVÉS AU NIVEAU DIALECTAL

RÉSUMÉ

L'article discute quelques mots appartenant au vocabulaire dialectale (*domnar, stolnicar, tăbăcar, toboșar*), créés dans la même manière: pas par la dérivation, mais par l'analogie avec des termes situés dans le même contexte qui ont imposé leur extension formelle par une particule non dérivative.

Institutul de Lingvistică
„Iorgu Iordan – Al. Rosetti”, București